

24. Oriientovna osvithnia prohrama z profesii 7132 «Lytsiuvalnyk-plytochnyk» [Approximate educational program for the profession 7132 «Fabricator-Tile Worker»]. https://nmcdon.org.ua/images/2_ООП_Лицовальник-плиточник_2024_p.pdf, [in Ukrainian].

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 21.11.2025 р.
Прийнято редакцією 21.12.2025 р.
Опубліковано 30.12.2025 р.

УДК 378.147:159.9]:7.02

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-3-59-19-24

АРТТЕРАПІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ТРАВМОЮ ВІЙНИ

Ткаченко Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: tknatik2014@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1879-9159

У статті проаналізовано потенціал арттерапії як ефективного засобу відновлення соціального функціонування особистості, яка зазнала травматичного впливу війни та інших кризових подій. Розкрито психологічні механізми дії мистецько-терапевтичних практик, зокрема символізацію, катарсис, проєкцію та сенсомоторну інтеграцію, що забезпечують м'яке опрацювання травми, емоційну стабілізацію та розвиток адаптаційних ресурсів. Показано роль арттерапії у відновленні комунікативних здібностей, соціальної активності та внутрішньої суб'єктності особистості. Обґрунтовано необхідність оновлення професійної підготовки майбутніх психологів шляхом інтеграції арттерапевтичних методів, формування спеціальних знань, умінь і рефлексивно-креативних компетентностей. Визначено значущість арттерапії для системи психологічної допомоги у воєнний та післявоєнний періоди.

Ключові слова: арттерапія; соціальне функціонування; психологічна травма; воєнні події; реабілітація; професійна підготовка психологів; арттерапевтична компетентність.

Постановка проблеми. Сучасні суспільні трансформації, зумовлені масштабними військовими подіями в Україні, призвели до різкого зростання кількості кризових психологічних станів, посттравматичних реакцій та дезадаптивної поведінки серед цивільного населення і військовослужбовців. Воєнний досвід, втрата близьких, житла, вимушена міграція, перебування в умовах постійної небезпеки, невизначеності та стресу формують специфічні виклики для системи психологічної допомоги. Реалії сьогодення вимагають застосування методів, що здатні забезпечити швидку, безпечну й ефективну підтримку, працюючи з тими рівнями психічного досвіду, які не завжди піддаються вербальному опрацюванню. Дедалі очевиднішою стає потреба у фахівцях, які володіють сучасними терапевтичними інструментами, здатними працювати як із дорослими, так і з дітьми, незалежно від рівня вербалізації їхніх переживань.

У цьому контексті арттерапія наразі утверджується як один із найбільш результативних напрямів психологічної допомоги. Завдяки використанню художньо-творчої діяльності як терапевтичного засобу, вона забезпечує доступ до глибинних переживань, сприяє емоційній стабілізації, зниженню тривоги та стресу, актуалізації внутрішніх ресурсів і поступовій інтеграції травматичного досвіду без загрози ретравматизації. Особливої актуальності арттерапевтичні підходи набувають у роботі з воєнною травмою, гострими стресовими реакціями та посттравматичним стресовим розладом (ПТСР).

Отже, актуальність вивчення арттерапії як ефективного інструменту кризової психологічної допомоги та формування арттерапевтичної компетентності психологів обумовлені не лише загальними тенденціями розвитку психологічної практики, але й потребами українського суспільства, яке переживає тривалий та масштабний воєнний конфлікт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські засади арттерапії та її місце в системі сучасного наукового знання відображено в дослідженнях А. Хілл [16]. Арттерапія як специфічне поєднання мистецтва і науки ґрунтовно висвітлена в роботах К. Малчіоді [17–18]. Окрему групу розвідок становлять дослідження, присвячені нарративному аналізу ефективності арттерапевтичних інтервенцій у контексті військових конфліктів та кризових подій (колектив авторів на чолі з Е. Фраско [15]), а також розгляду особливостей застосування арттерапії в роботі з різними категоріями населення (Ян Н., Гонг Й. та ін. [20–21]).

У низці наукових джерел представлено дослідження, пов'язані з формуванням арттерапевтичної компетентності майбутніх фахівців, зокрема окреслено теоретичні підходи до трактування поняття «арттерапевтична компетентність» як інтегрованої системи знань, умінь та особистісної готовності до професійної діяльності психологів (В. Курок, Г. Хіман [3]). Продемонстровано особливості формування цієї компетентності у фахівців соціальної сфери (О. Сорока [10]) та майбутніх учителів мистецьких спеціальностей (Е. Куцин [4], І. Шмідт [13]). Окремі дослідники висвітлюють потенціал арттерапевтичних технологій як

інструмента розвитку особистісних характеристик студентської молоді (Н. Артюхіна, А. Сімовоник [1]), формування професійної компетентності та готовності майбутніх фахівців до роботи з клієнтами (У. Дутчак [2], О. Овсюк [6], Т. Федій [11]). Низка праць присвячена дослідженню впливу арттерапії в кризових ситуаціях (І. Мазоха [5], Н. Павлюк, А. Братченко [7], К. Пасько [8], Т. Розумовська [9]).

Пілотні емпіричні дослідження засвідчують значний інноваційний потенціал арттерапії, що проявляється в появі нових форм експресії, методів залучення та відновлення. Це, у свою чергу, актуалізує необхідність її подальшого вивчення, а також формування готовності психологів до застосування арттерапевтичних підходів у професійній практиці в умовах воєнних подій та з метою післявоєнної реабілітації різних соціальних груп. Відповідно, очевидно є потреба модернізації освітніх програм у закладах вищої освіти з урахуванням ресурсного потенціалу артпідходів для реінтеграції та відновлення населення в постконфліктних умовах.

З огляду на це **метою публікації** є аналіз потенціалу арттерапії як ефективного засобу відновлення соціального функціонування особистості, що зазнала травматичного впливу, визначення психологічних механізмів дії мистецько-терапевтичних практик, які сприяють реінтеграції людини в соціальне середовище та розвитку її комунікативних, емоційно-регуляторних і адаптаційних ресурсів, а також обґрунтування необхідності модернізації професійної підготовки психологів з урахуванням арттерапевтичних підходів, необхідних для ефективної роботи в умовах війни та посттравматичної реабілітації.

Виклад основного матеріалу. Сучасна психологічна наука все частіше розглядає арттерапію не лише як додатковий метод підтримки, а як комплексний психотехнологічний підхід для відновлення психосоціального функціонування особистості після травматичних впливів. Арттерапія – це «інтегративна професія у сфері психічного здоров'я та соціальних послуг, яка збагачує життя людей, сімей та спільнот через активну творчість, творчий процес, прикладну психологічну теорію та людський досвід...» [14].

Як зазначає Катерина Пасько, арттерапія сприяє поліпшенню емоційного, когнітивного та фізичного благополуччя осіб, що зазнали психологічного навантаження чи травматичного досвіду. Цей метод «спонукає людей досліджувати і виражати свої думки й почуття за допомогою творчості, а не покладатися виключно на вербальне спілкування» [8]. Такий невербальний каналний шлях є особливо важливим у роботі з тими, хто пережив тяжкі стресові події, оскільки традиційна вербальна терапія може бути надто навантаженою або недоступною через емоційні бар'єри.

Тетяна Розумовська у своїй теоретико-аналітичній праці аргументує, що арттерапія може виступати ефективним засобом корекції негативних проявів посттравматичного стресового розладу. Арттерапія за її моделлю «впливає на симптоматичний рівень і забезпечує емоційну стабілізацію, підвищення мотивації до психологічної роботи, адаптацію до оточення, розвиток більш адаптивних моделей поведінки» [9]. Такий підхід підкреслює не лише симптоматичну корекцію, але й глибинну трансформацію психоемоційних структур особистості.

У контексті наслідків війни в Україні саме такі властивості арттерапії стають критично важливими: заняття арттерапією сприяють зниженню тривожності, покращенню емоційної саморегуляції і психосоціальної адаптації осіб, що пережили травмуючі події [5]

Крім того, застосування арттерапевтичних технік сприяє:

- створенню безпечного контейнера для сильних переживань;
- активації сенсомоторних каналів, що повертає людину до тілесності та ґрунтування;
- поступовій інтеграції розрізнених фрагментів травматичного досвіду;
- відновленню почуття суб'єктності («я можу створювати», «я впливаю»);
- формуванню символічної мови, яка допомагає оформити досвід, що не піддається словам.

Саме ці механізми пояснюють особливу ефективність арттерапії в роботі з воєнною травмою, гострими стресовими реакціями та ПТСР.

Розглянемо психологічні механізми впливу арттерапії на соціальне функціонування. Результативність арттерапії як засобу соціальної реінтеграції пояснюється дією кількох взаємопов'язаних механізмів, що мають підтвердження у науковій літературі:

1. Символізація та невербальна експресія. Арттерапевтичний процес забезпечує спосіб вираження емоцій через образи, символи та матеріали, які є менш загрозливими для травматизованої психіки порівняно з прямою вербальною реконструкцією травми [8].

2. Емоційне вивільнення (катарсис). У рамках арттерапії спостерігається емоційне розвантаження, оскільки творчість дозволяє перенаправити внутрішнє напруження у безпечну форму вираження, що служить механізмом зниження рівня тривоги і стресу [5].

3. Рефлексія та самоусвідомлення. За допомогою артефірних засобів особистість отримує можливість відобразити внутрішні переживання у формі твору, що сприяє зміцненню рефлексивних процесів та усвідомленню складних емоцій.

4. Соціально-підтримувальний ефект. Групові арттерапевтичні формати створюють умови емпатійної взаємодії, що сприяє відновленню соціальних зв'язків і почуття належності. Такі групові практики, наприклад, у роботі з дітьми сприяють розвитку комунікативних навичок і зміцненню емпатії шляхом спільної творчої діяльності [5].

У психосоціалній реабілітації значна увага приділяється тому, як арттерапія сприяє розвитку ресурсів, необхідних для адаптації та соціальної інтеграції:

- комунікативні навички (артзаняття сприяють зниженню бар'єрів у взаємодії, дають можливість висловлювати переживання невербально, зміцнюють довіру між учасниками групи);
- емоційно-регуляційні ресурси (дослідження показують, що участь у творчих процесах значно сприяє зниженню тривожності, страху та емоційного напруження, а також розвитку навичок самозаспокоєння та усвідомлення своїх емоційних станів) [5];
- адаптаційні ресурси (арттерапія підтримує формування гнучких реакцій на стресові ситуації та допомагає особистості знаходити нові стратегії поведінки, що сприяють психосоціалній адаптації в умовах соціальних змін).

У кризовий та воєнний період ці ресурси стають критично необхідними для відновлення цілісності особистості та її повернення до активного життя.

Слід наголосити на показаннях та обмеженнях застосування арттерапії в умовах війни. Так, арттерапія показана в разі:

- гострих стресових реакцій та ПТСР;
- переживання горя і втрати;
- дитячих травм війни;
- труднощів адаптації внаслідок міграції;
- емоційного виснаження, заморожування, почуття провини того, хто вижив.

Водночас існують обмеження, які вимагають високого професіоналізму терапевта:

- гострі психотичні стани;
- виражені дисоціації;
- високий суїцидальний ризик;
- надто раннє втручання після травматичної події.

Таким чином, застосування арттерапевтичних методів потребує ретельного відбору технік, поступовості та етичної чутливості.

З огляду на зростання запитів на психологічну допомогу в умовах війни, наслідків травматизації населення та масштабних соціальних змін, особливого значення набуває модернізація професійної підготовки майбутніх психологів. Досвід практичного застосування арттерапії в кризових умовах засвідчує, що сучасний фахівець повинен володіти не лише традиційними консультативними підходами, а й компетентностями у сфері використання мистецько-терапевтичних технік, здатних забезпечувати підтримку на тонких, невербальних рівнях психічної організації.

Наукові дослідження доводять, що професійна готовність психолога до застосування арттерапії пов'язана з оволодінням спеціальними знаннями про психологічні механізми символізації, катарсису, проєкції та сенсомоторної інтеграції, а також з формуванням умінь проєктувати та проводити корекційно-розвивальні заняття, адаптовані до потреб різних категорій клієнтів [3]. Деякі автори підкреслюють, що арттерапевтична компетентність включає не лише технічне володіння методами, але й особистісну готовність психолога до творчої взаємодії, емпатійного супроводу та роботи з травмою [10].

У світлі воєнного досвіду України потреба в таких фахівцях зростає експоненційно. Психологи, які працюють із дітьми, сім'ями переселенців, військовими й ветеранами, стикаються з багаторівневими проблемами – від гострих стресових реакцій до тривалих порушень соціального функціонування. Як засвідчують емпіричні дані, саме арттерапевтичні підходи дозволяють м'яко й водночас ефективно супроводжувати процес інтеграції травми, відновлення комунікативних та емоційно-регуляційних ресурсів, зміцнення ідентичності та соціальних зв'язків [5; 9].

У зв'язку з цим освітні програми з підготовки психологів потребують системного перегляду. Доцільним є включення до змісту професійної підготовки таких компонентів:

- теоретичне вивчення основ арттерапії, її механізмів та доказової бази;
- формування практичних умінь роботи з різними арттерапевтичними техніками (ізотерапія, колаж, ліплення, фототерапія, казкотерапія, драматерапія, музикотерапія тощо);
- навчання роботи з травмою в межах арттерапевтичного підходу із дотриманням протоколів безпеки;
- розвиток власної креативності, емпатії та рефлексивності як ключових професійних якостей;
- підготовка до роботи в мультидисциплінарних командах з педагогами, соціальними працівниками, медиками;

– оволодіння груповими арттерапевтичними формами, які довели високу ефективність у реабілітації постраждалих від воєнних дій.

Важливість такої модернізації підготовки майбутніх психологів підкреслюється і в сучасних міжнародних документах. Зокрема, American Art Therapy Association визначає арттерапію як галузь, що ґрунтується на «поєднанні художньої експресії, психологічної теорії та науково обґрунтованої практики» [14], що вимагає від фахівця комплексної компетентності в цих сферах.

Таким чином, поєднання теоретичних знань і практичної підготовки у сфері арттерапії формує новий професійний профіль психолога, здатного працювати в умовах підвищених соціальних викликів, забезпечувати підтримку постраждалим та сприяти їхній соціальній реінтеграції. Створення такої системи підготовки відповідає як сучасним потребам України, так і глобальним тенденціям розвитку практичної психології.

Висновки. Аналіз теоретичних підходів і практичного досвіду застосування арттерапії засвідчив її високий потенціал як ефективного засобу відновлення соціального функціонування особистості в умовах психологічної травматизації, зумовленої воєнними діями, кризовими подіями й іншими стресогенними чинниками сучасності. Механізми арттерапевтичного впливу – символізація, проєкція, катарсис, сенсомоторна інтеграція, рефлексія та групова підтримка – забезпечують можливість м'якого й безпечного опрацювання травматичного досвіду, сприяють емоційній стабілізації, розвитку самосвідомості, формуванню конструктивних моделей поведінки та зміцненню адаптаційних ресурсів.

Встановлено, що мистецько-терапевтичні практики є важливим засобом реінтеграції людини в соціальне середовище, оскільки вони сприяють відновленню комунікативних навичок, підвищенню соціальної активності, формуванню емпатійних зв'язків та покращенню психосоціального благополуччя. У контексті українських воєнних реалій арттерапія набуває особливого значення, оскільки дозволяє ефективно працювати з широким спектром травматичних проявів – від гострих стресових реакцій до порушень ідентичності та соціальних ролей.

Окремо підкреслено важливість модернізації професійної підготовки психологів. Сучасні умови вимагають від фахівців глибоких знань з арттерапевтичних підходів, умінь застосовувати їх у роботі з різними групами населення, особливо з тими, хто зазнав травматичного досвіду війни. Включення арттерапевтичного компонента в освітні програми, розвиток практичних навичок та рефлексивно-креативної компетентності майбутніх психологів є необхідною умовою підготовки фахівців, здатних надавати якісну, доказову та гуманістично орієнтовану психологічну допомогу в сучасних умовах.

Таким чином, арттерапія виступає не лише ефективним інструментом психологічної реабілітації, а й важливим чинником відновлення соціальної суб'єктності й життєвої активності особистості, що визначає її значущість для системи допомоги постраждалим у воєнний та поствоєнний період.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в компаративному аналізі міжнародних практик арттерапії та можливостей їх адаптації до українського соціокультурного та освітнього контексту; дослідженні міждисциплінарних форматів застосування арттерапії (у співпраці з педагогами, соціальними працівниками, медичними фахівцями) для забезпечення комплексних реабілітаційних програм; розробленні інноваційних арттерапевтичних інструментів (цифрових, мультимедійних, інтерактивних) та оцінка їхньої ефективності в умовах дистанційної або змішаної форми роботи.

Перспективним також вважаємо створення цілісної науково-методичної системи формування арттерапевтичної компетентності психологів, здатної забезпечити якісну підтримку постраждалим та сприяти їх успішній реінтеграції в суспільство.

Список використаної літератури

1. Артюхіна Н., Сімовоник А. Вплив навчального курсу з арт-терапії на підвищення креативності та самоусвідомлення власних психологічних особливостей у студентів-психологів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Т. 32(71), № 3. С. 10–17. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntnvusp_2021_32\(71\)_3_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntnvusp_2021_32(71)_3_4).
2. Дутчак У. В. Підготовка майбутнього вчителя музики до естетичного виховання підлітків засобами арт-терапії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2011. 20 с.
3. Курок В. П., Химан Г. П. Сутність та структура арттерапевтичної компетентності майбутніх психологів. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2025. Вип. 161. С. 79–89. DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-161.2025.09>.
4. Куцин Е. К. Формування арт-терапевтичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки : дис.... д-ра філософ. : 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Мукачівський державний університет. 2021. 315 с.
5. Мазоха І. С. Арттерапія у підтримці емоційного стану та психосоціального розвитку дітей у кризових ситуаціях. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету*. 2025. С. 90–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-1-13>.

6. Овсяк Д. Арттерапія як засіб формування в майбутніх психологів готовності до професійної діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 березня 2025 р., м. Харків) / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за ред. О. І. Башкір, О. В. Попової. Харків, 2025. С. 252–256.
7. Павлюк Н., Братченко А. Використання арттерапії у роботі соціального працівника з подолання наслідків травматичного впливу воєнних дій на дітей. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.31498/2617-2038.13.2025.333751>. URL: https://journals.urau.ua/vsgf_pstu/article/view/333751/322661
8. Пасько К. М. Використання арттерапевтичних засобів у роботі з психосоціального відновлення особистості. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2024. С. 144–147. DOI: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.1.25>.
9. Розумовська Т. В. Арттерапія як ефективний засіб корекції негативних наслідків ПТСР. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2023. 1. С. 58–67. DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-8>.
10. Сорока О. Арт-терапевтичні технології у соціальній роботі. Київ : Каравела, 2019.
11. Федій О. А. Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії: теорія і практика. Полтава : ПНПУ, 2009. 404 с.
12. Химан Г. Використання арттерапевтичних засобів у процесі підготовки майбутніх психологів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 63, Т. 2. 2023. С. 301–306.
13. Шмідт І. П. Арттерапевтична компетентність майбутніх учителів музики в умовах фахової підготовки. *Проблеми сучасного підвищення кваліфікації вчителя*. 2020. Вип. 21, Ч. 2. С. 14–20.
14. American Art Therapy Association. What is Art Therapy? 2013.
15. Frasco E. et al. Art Therapy in War and Crisis Contexts: A Narrative Review. *International Journal of Art Therapy*, 2021.
16. Hill A. *Art Therapy: Theory and Practice*. London : Routledge, 2014.
17. Malchiodi C. A. *The Art Therapy Handbook*. New York : Guilford Press, 2017.
18. Malchiodi C. A. Trauma and expressive arts therapy: Brain, body, and imagination in the healing process. The Guilford Press. 2020. 406 p.
19. Rosal M. Cognitive Behavioral Art Therapy Approaches for Anxiety and PTSD. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 2015.
20. Yang N., Gong Y. Art Therapy for Trauma Survivors: Evidence and Applications. *Journal of Mental Health*, 2020.
21. Yang N, Gong Y. A scoping review on arts-based interventions for the mental health of refugee and asylum-seeking children and youth. *Perspect Public Health*. 2025. Jul.145(4). 209–219. DOI: 10.1177/17579139251353431.

ART THERAPY AS A TOOL FOR RESTORING SOCIAL FUNCTIONING AND TRAINING PSYCHOLOGISTS TO WORK WITH WAR TRAUMA

Tkachenko Nataliia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work and International Affairs,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *Contemporary social realities, shaped by war and large-scale crises, require psychological interventions that provide rapid, safe, and effective support while addressing mental experiences that are not always accessible through verbal processing. This situation highlights the growing need for psychologists equipped with modern therapeutic tools capable of working with individuals of different ages and levels of verbal expression. In this context, art therapy has emerged as one of the most effective approaches to psychological assistance.*

Purpose. *The purpose of the study is to analyze the potential of art therapy as an effective means of restoring social functioning in individuals exposed to traumatic experiences, to identify the psychological mechanisms through which art therapeutic practices facilitate social reintegration and the development of communicative, emotional-regulatory, and adaptive resources, and to substantiate the need to modernize the professional training of psychologists in accordance with art therapeutic approaches relevant to war-related and post-traumatic contexts.*

Methods. *The study employs a set of theoretical research methods, including analysis of scientific literature to examine the potential and mechanisms of art therapy, as well as systematization and generalization of research findings to justify the modernization of psychologists' professional training.*

Results. *The findings confirm the high potential of art therapy in restoring social functioning and psychosocial well-being. Art therapeutic practices promote emotional stabilization, reduce psychological distress, and enhance communicative, emotional-regulatory, and adaptive capacities. Key mechanisms of influence – symbolization, projection, catharsis, sensorimotor integration, reflection, and group support – enable a safe and gradual integration of traumatic experience. The results also emphasize the growing demand for psychologists trained in art therapeutic methods, particularly in the context of war-related trauma.*

Originality. *The originality of the study lies in its integrative approach, which links the rehabilitative potential of art therapy with the modernization of professional psychological education. The article substantiates*

art-therapeutic competence as a core component of psychologists' readiness to work with trauma in war and post-war conditions.

Conclusion. *Art therapy is identified as an effective tool for psychological rehabilitation and social reintegration, as well as a crucial factor in restoring personal agency and social functioning. Its integration into professional training programs is essential for preparing psychologists to meet contemporary societal challenges.*

Keywords: *art therapy; social functioning; psychological trauma; war events; rehabilitation; professional training of psychologists; art therapy competence.*

References

1. Artiukhina N., Simovonyk A. Vplyv navchalnoho kursu z art-terapii na pidvyshchennia kreatyvnosti ta samousvidomlennia vlasnykh psykholohichnykh osoblyvosti u studentiv-psykholohiv. Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia : Psykholohiia. 2021. T. 32(71), № 3. S. 10-17. Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntnvusp_2021_32\(71\)_3_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntnvusp_2021_32(71)_3_4).
2. Dutchak U. V. Pidhotovka maibutnoho vchytelia muzyky do estetychnoho vykhovannia pidlitkiv zasobamy art-terapii: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / In-t vyshchoi osvity NAPN Ukrainy. Kyiv, 2011. 20 s.
3. Kurok V. P., Khyman H. P. Sutnist ta struktura arterapiivnoyi kompetentnosti maibutnykh psykholohiv. Naukovi zapysky. Pedagogichni nauky. 2025. Vyp. 161. 79-89. <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-161.2025.09>
4. Kutsyn E. K. Formuvannia art-terapiivnoyi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva v protsesi profesiinoyi pidhotovky: dys.... d-ra filosof.: 015 - Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) / Mukachivskiy derzhavnyi universytet. 2021. 315 s.
5. Mazokha I. S. Arterapiia u pidtrymsi emotsiinoho stanu ta psykhosotsialnoho rozvytku ditei u kryzovykh sytuatsiiakh. Visnyk Mizhnarodnoho ekonomiko-humanitarnoho universytetu. 2025. 90-95. <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-1-13>
6. Ovsiuk D. Art-terapiia yak zasib formuvannia v maibutnykh psykholohiv hotovnosti do profesiinoyi diialnosti. Psykholoho-pedahohichni problemy vyshchoi i serednoi osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoriia i praktyka : materialy IX Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (m. Kharkiv, 19–20 berez. 2025 r.) / Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody ; za red. O. I. Bashkir, O. V. Popovoi. Kharkiv, 2025. S. 252–256.
7. Pavliuk N., Bratchenko A. Vykorystannia arterapii u roboti sotsialnoho pratsivnyka z podolannia naslidkiv travmatychnoho vplyvu voiennykh dii na ditei. Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu. 2025. <https://doi.org/10.31498/2617-2038.13.2025.333751>
URL: https://journals.urau.ua/vsgf_pstu/article/view/333751/322661
8. Pasko K. M. Vykorystannia arterapiivnykh zasobiv u roboti z psykhosotsialnoho vidnovlennia osobystosti. Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Seriiia: Psykholohiia. 2024. 144-147. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.1.25>
9. Rozumovska T. V. Arterapiia yak efektyvnyi zasib korektsii nehatyvnykh naslidkiv PTSD. Naukovi zapysky. Seriiia: Psykholohiia. 2023 (1), 58–67. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-8>
10. Soroka O. Art-terapiivni tekhnolohii u sotsialnii roboti. Kyiv: Karavela, 2019.
11. Fedii O. A. Pidhotovka pedahohiv do vykorystannia zasobiv estetoterapii: teoriia i praktyka. Poltava: PNP, 2009. 404 c.
12. Khyman H. Vykorystannia arterapiivnykh zasobiv u protsesi pidhotovky maibutnykh psykholohiv. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp. 63, tom 2, 2023. S. 301-306.
13. Shmidt I.P. Arterapiivna kompetentnist maibutnykh uchyteliv muzyky v umovakh fakhovoi pidhotovky. Problemy suchasnogo pidvyshchennia kvalifikatsii vchytelia. 2020. Vyp. 21. Ch. 2. S.14-20
14. American Art Therapy Association. What is Art Therapy? 2013.
15. Frasco, E., et al. Art Therapy in War and Crisis Contexts: A Narrative Review. International Journal of Art Therapy, 2021.
16. Hill, A. Art Therapy: Theory and Practice. London: Routledge, 2014.
17. Malchiodi, C. A. The Art Therapy Handbook. New York: Guilford Press, 2017.
18. Malchiodi, C. A. (2020). Trauma and expressive arts therapy: Brain, body, and imagination in the healing process. The Guilford Press. 406 p.
19. Rosal, M. Cognitive Behavioral Art Therapy Approaches for Anxiety and PTSD. Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association, 2015.
20. Yang, N., & Gong, Y. Art Therapy for Trauma Survivors: Evidence and Applications. Journal of Mental Health, 2020.
21. Yang N, Gong Y. A scoping review on arts-based interventions for the mental health of refugee and asylum-seeking children and youth. *Perspect Public Health*. 2025 Jul;145(4):209-219. doi: 10.1177/17579139251353431

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 25.11.2025 р.
Прийнято редакцією 25.12.2025 р.
Опубліковано 30.12.2025 р.